

ALLE KAARTEN OP TAFEL

TAGFISH – BERLIN

SOFIE RYCKEN

Documentaire installaties, fictieve documentaires of videoperformances? De creaties van het Antwerpse collectief Berlin zijn uniek. Ze richten hun camera op de realiteit en vertellen met die beelden een sober, maar verrassend gelaagd verhaal. Voor hun vijfde productie streken ze neer op een verlaten industrieterrein in Essen, voor een reflectie over leegte, stilte en de hedendaagse praatcultuur.

Het verhaal van Berlin start in 2003, met de eerste voorstelling van de intussen vierdelige *Holoceen*-cyclus. Cameraman Bart Baele en zijn theaterkompaan Yves Degryse, toen nog als trio met Caroline Rochlitz, trokken telkens naar een nieuwe verre stad, waar ze wekenlang het dagelijkse leven documenteerden. Ze landden achtereenvolgens in Jeruzalem (voor *Jerusalem*), in de hoofdstad van de Inuit in Noord-Canada (*Iqaluit*), in een piepklein dorpje in Colorado met amper zeven inwoners (*Bonanza*) en in de hoofdstad van Rusland (*Moscow*). Terug in eigen land verwerkten ze tientallen uren videomateriaal tot uitgekiende montages van interviews en sfeerbeelden, die ze presenteerden in installaties met verschillende beeldschermen. Die dompelden de toeschouwer op zijn beurt onder in een bad van impressies, fragmenten en *tranches de vie*.

Naast de *Holoceen*-cyclus lanceert Berlin met *Tagfish* nu een tweede cyclus, die de naam *Horror Vacui* kreeg, Latijn voor 'vrees voor de leegte'. In de filosofie verwijst de term naar de drang van de mens om oplossingen, antwoorden en verklaringen te zoeken – geen grotere kwelling dan het onduidelijke, onbeantwoorde, onaffe.

OOG IN OOG

De producties binnen de *Horror Vacui*-cyclus delen allemaal één format: dat van een virtuele ontmoeting tussen mensen die wel met elkaar te maken hebben, maar die in realiteit (nog) nooit samen rond een tafel hebben gezeten. Tegenover de meer documentaire *Holoceen*-voorstellingen, die inspelen op de nieuwsgierige blik van de buitenlandse outsider en een hoog reality-gehalte hebben, is *Tagfish* alvast veel theateraler en explicieter geregisseerd.

In een conservatief en ouderwets decor – bordeaux tapijt, grote houten tafel, zeven hoge stoelen – vindt een belangrijke vergadering plaats. Een van de eerste uitspraken van de voorstelling, "het is belangrijk om elkaar recht in het gezicht te kijken", zorgt al meteen voor geygniffel in de zaal. Het gaat hier immers om een soort video conference: op het podium is niemand fysiek aanwezig. De bovenlichamen van de mannen zijn te zien op zeven verticale flatscreens in de leuning van hun stoelen. Zijn aanwezig: Herr Kaspar Kraemer (architect), Professor Thomas Rempen (strateeg), Herr Hans-Jürgen Best (stedenbouwkundige van de stad Essen), Dr Rolf Heyer (onderhandelaar), Herr Wolfgang Kintscher (economisch journalist) en de moderator, Herr Christoph Finger.

De mannen buigen zich over één groot dossier: de nieuwe bestemming van Zollverein, een braakliggend industrieel terrein bij het Duitse Essen, waarvan bepaalde delen door UNESCO tot Werelderfgoed zijn uitgeroepen. Het lijkt wel een spelletje Monopoly: waar zetten we huisjes, waar hotels? Maar het gaat wel degelijk om echt en om veel geld: een Saoedi-Arabisch sjeik is bereid om 120 miljoen euro te investeren.

Het zou poepsimpel moeten zijn: investeerder over de streep trekken, een realistisch, maar innovatief ontwerp maken en hop, Zollverein kan aan een tweede leven beginnen als *creative village*. Hip zal het zijn, maar toch met respect voor het verleden. Helaas, tussen droom en daad staan ego's in de weg, net als onduidelijke communicatie en een gebrek aan lef en daadkracht. De parallellen met de binnenlandse Belgische politiek van de voorbije twee jaar zijn even treffend als schrijnend.

KAARTEN OP TAFEL

Zeven schermen en zes virtuele vergaderhoofden, geeft dat wat? Zeker en vast. Visueel zit de vergadering goed in elkaar. De zes gesprekspartners zijn allemaal apart en op voorhand geïnterviewd en gefilmd, maar zijn tijdens die interviews ook gefilmd op momenten dat ze niets zeggen, achterover leunen in hun stoel, iets opschrijven of naar links of rechts kijken. Slim bekeken van Berlin: de indruk wekken dat iedereen 'kijkt' naar de persoon die aan het woord is, actief het gesprek volgt of zich net verveeld afwendt van de conversatie. Eventuele lege gaten worden handig opgevuld door de moderator/acteur van dienst. Tegelijk wordt het live-gevoel dat zo ontstaat, gecounterd door melancholische beelden en pentekeningen die op de achtergrond worden geprojecteerd. Er zit wel degelijk een gepremediteerd ritme in de voorstelling: alles is zorgvuldig uitgekiend, niets is toeval.

Inhoudelijk word je niet bij het handje gehouden. De mannen lossen elkaar niet af met losse observaties en verzuchtingen, maar worden naast en tegenover elkaar gezet. Ze vallen elkaar in de rede, draaien rond dezelfde pot, bevestigen elkaars non-ideeën, laten stiltes vallen. Hun absurde gepalaver is amusant, hun zelfinzicht zo goed als afwezig. Er wordt met papieren geschuifeld en gegoocheld met nietszeggende uitspraken. Wilde ideeën worden op tafel gegooid. Waarom geen ondergronds hotel? Zodat de gasten hetzelfde gevoel kunnen ervaren als de mijnwerkers die vroeger steenkool bovenhaalden? "Ik ga pas onder de grond als ik dood ben", gromt Kraemer. "Duitsers durven ook niks", zucht een ander. Stille. "We moeten gewoon een beslissing nemen, knopen doorhakken, dat is belangrijk." Stille. "Het is natuurlijk wel zo dat wij het er allemaal over eens kunnen zijn dat..." Plots begin je te twijfelen: bestaat het Zollverein-project echt? Gaat het hier nog altijd om reële mensen of doet Berlin voor het eerst een beroep op acteurs? Is wat ze zeggen ingestudeerd? Komen ze dwazer over dan ze eigenlijk zijn? Wat krijgen we als toeschouwers juist te zien en te horen, wat niet?

TAGFISH

Tagfish, de titel van de voorstelling, is een pokerterm die verwijst naar een speler die de regels van het spel goed kent, maar toch geen risico's neemt. Doordat hij of zij zijn speltactiek niet aanpast aan de concrete omstandigheden van het partijtje, wordt hij een makkelijke prooi voor zijn meer tactisch aangelegde tegenspelers. Toepasselijk voor elk van de zes mannen, die veel praten maar weinig zeggen.

Gelukkig zegt de voorstelling zelf meer dan genoeg. Er is het fascinerende contrast tussen de strakke montage enerzijds en de domme, onhandige uitspraken anderzijds. Spottende humor of bedroevende realiteit? Er is de subtiele melancholie: we nemen voorgoed afscheid van een specifieke periode in de geschiedenis en ruilen die in voor een geglobaliseerd, *high tech* en om ter origineelst tijdsgewricht. En er is het verfrissend lage tempo, dat je persoonlijke twijfel over het opzet enkel doet toenemen. *Tagfish* is een aanzienlijke en gedurfde nieuwe stap voor Berlin, ogenschijnlijk minder exotisch, maar in essentie een pak avontuurlijker.

Gezien op 5 oktober 2010 in Kunstencentrum STUK, Leuven.

Deze tekst kwam tot stand in het kader van Corpus Kunstcritiek, een initiatief van VTI - Vlaams Theater Instituut, met steun van Vlaams-Nederlands Huis deBuren. www.vti.be/corpuskunstcritiek

De teksten van het Corpus Kunstcritiek vallen onder de licentie [Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 2.0 Belgium](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/), wat betekent dat de teksten verspreid, maar niet veranderd mogen worden. Elke vorm van verkoop of betalende distributie is apart te onderhandelen, contacteer VTI.